٧١٣
ادبیات کتبخانه‌سی

شرح قصیدهٔ طنطرانی

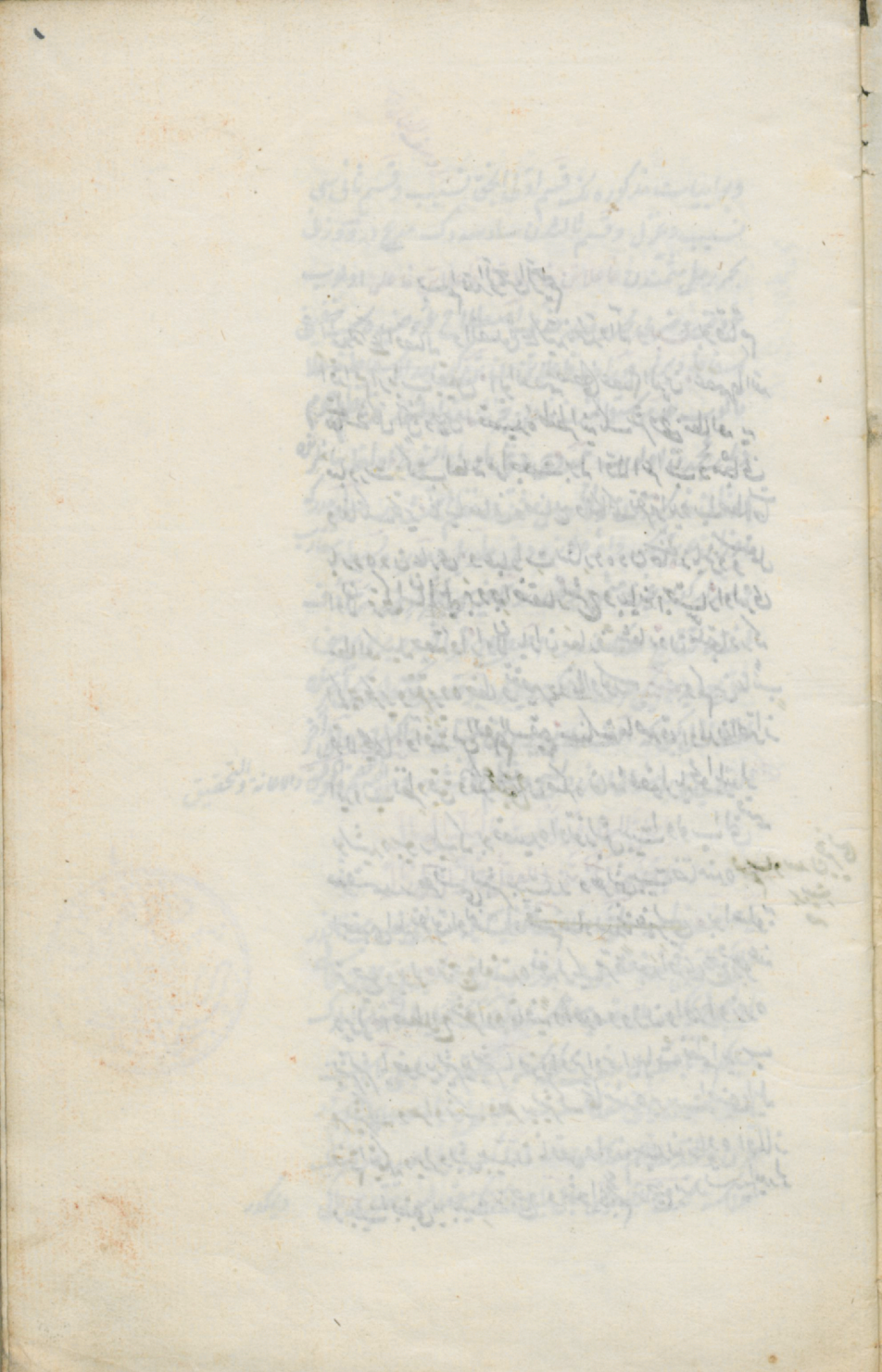
عصام الدین

النقشبندی

٤٦٧٦٦
١٦٦
ادبیات کتبخانه‌سی
ISTANBUL ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANESİ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على افضاله والصلوة على سيدنا محمد وآله وبعد بو قتام
اقدام ارباب يقين ابو العصمه مصطفى عصام الدين عصمهما الله
تعالى من كل آفة وحين قصيده طنطرانيه نك شرحى مطالعه يه
مبادرت وكتب لغانه مراجعت برله اولا اعراب ومبانى
ولغاتنك تحريرثانيا معانى وصنايع ونكاتنك تقريرايدوب اصطلاحات
بارده دن عارى وعبارات شارده دن حتى زبانزد وسهل
اولان تركى لسانه ايله بروجه اختصار شرح وبيانه اجتهار اولندى
مطالعه سيله حصه دار اولان يارانِ معارف شعار دن ملتجادر كه
اكوجه تحرير وتقرير ده خطا وتقصير رونما اولورسه بيت وكم من عائب
قولا صحيحا واقئة من الفهم السقيم معناسنه ماصدق اولمدن احتراز
ايدوب نظرِ دقيق وفكرِ عميق دن صكره خامه عفو ليله لحوايليه لر
پوشيده بيور ليمه كه بو قصيده اوتوزبش بيت اولوب التى قسمه
منقسم در هر قسمى بشر بيت در وهر بش بيت خاتمه سى قسم سادس غير سى
اجنبى ايله تفريق اولنمشدر قسم سادس غير سى بو اسلوبه
ترجيع ديرلر ترجيع لغتده نغمه لريك مرة بعد اخرى رجع وجوعنه
ديرلر اصطلاح شعراده قافيه واحده ووزن واحد اوزره
بشر بشر يا خود ديشر ديشر يا خود اوندن زياده ابيات نظم ايدوب
هر بشرك وهر اونك وهر ديشرك خاتمه سنده بر بيت اجنبى ايله
ختم ايتمكه ديرلر وبش بيتدن ناقص واون بيتدن زياده اولماز
وبيت اجنبى يه بيتِ ترجيع وشعراى عجم ترجيع بند تسميه ايدرلر

وبو ابيات مذكوره نك قسم اولى الخ نسيب وقسم ثانى سى
نسيب وغزل وقسم ثالثدن سادسه دك مديح در وزنى
بحر رمل مثمن دن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن اولوب
عروض وضربى محذوف در حذف اصطلاح عروضيده سبب خفيفى
اسقاطه ديرلر بورادة فاعلاتن دن تن كبى بعد الاسقاط فاعلا
قالوب عدم استقامتدن فاعلن جزئنه نقل اولنور وناظم مرحوم
ديار عجمدن اولوب ممدوحى دخى ماوراء النهرلى اولمغله بنا نظمنده
اوزانِ فارسيه دن اولان رمل مثمن دن نظم ايتمشدر معلوم در كه
اوزان عربيه نك دائره لرنده دخى طويل ومديد وبسيط ومتقارب
ومتدارك دن غيرى مثمن يوقدر وقافيه سى متراوف در ترادف
لغتده متتابع معناسنه در اصطلاح قوافيده برى برينى
متتابع ايدن ايكى حرف ساكنه ديرلر بو قصيده مطلعنك آخرنده
لغظ زال كبى كه الف ولامى برينى متتابع ساكنلر در والى آخر
القصيدة بو منوال اوزره نسج ونظم اولنمشدر ومن الله العصمة والتوفيق والاعانة والتحقيق

يا خليَّ البال قد بلبلت بالبلبال بال
بالتوى زلزلتنى والعقل فى الزلزال زال

يا حرف ندا در خليَّ اضافت لفظيه ايله منادى منصوب مضاف در
خليَّ خلوتى ياخود فعيل در بورادة بال قرينه سيله غم وملال معناسنه
اولمجى دكلدر بال قلب معناسنه بلبلت تخليط وتشويش ايلدك
ديمكدر بالبلبال بلبلت كلمه سنه متعلقدر باسى يا سببيت
يا مصاحبت بانى معناسنه در بلبال فتح باء موحده ايله اكثر در
حزن وشدت وهم معناسنه در اما كسر باء ايله مصدر در تحريك
معناسنه كذا فى القاموس بال بلبلت نك مفعوليدر تقديرى بالى بلبلت دكلدر

زلزلتنی قریه سیله یای متکلم حذف اولنمشدر یا التنوی مؤخر
زلزلتنی یه متعلقدر والف لامی مضاف الیهدن عوضدر
تقدیری بنواک دیمکدر • نوی فتح تون ایله شول جهتدر که مسافر
اکا نیت ایده مکره مجازاً شیئ لازم عرفیسنک اسمیله تسمیه
قبیلندن اولوب بعد وفراق معناسنه استعمالی اولندی و
بلده معناسنه وصیغه ماضی اولوب نیت ایتدی دیمکدر
والعقل هم اولادم اوحالیه یاخود ابتدائیه در عقل لغتده منع
معناسنه در انسانک لایق اولمیان شیئدن منع ایتدیکندن تسمیه
اولنمشدر واصطلاحده جسم وجسمانی اولمیان برجوهر مجرده درکه
بدنه تعلقی هم تدبیر وتصرف طریقیله دکلدر بعضیلر افعال حسنه
وقبیحه نک واعتقاد حق وباطلک میانده تمیزی اقتضا ایدن
صفتدر دیمش وبعضیلر جانب مطالبده نفس ناطقه یه صالحه
اولور معدمات کندوندن استنباط اولنان معناددر دیمش وبعضیلر
کلام وحرکه وسکونک مبدائی اولان نفس ناطقه ایله قائم برقوتدر دیمش
وبعض حکما عقل ایکی قسمدر بری نظری وعملی نظری کلیاتک کیفیتی
کندوایله درک وقبول اولنان برقوتدر وعملی نفسک جزئیاتی
تصور ایتدیکی شیئی قوه دن فعله اخراج ایدر برقوتدر
تفصیلی کتب حکمیه ده مسطور در زلزال مثلث الفادر
تحریک واضطراب واقلاق معناسنه زال صیغه ماضیدر
زائله وفانی ومعدوم اولدی دیمکدر معنای بیت ای قلبی
عقم وعندن خالی اولیجی محبوب تحقیق سن قلبی شدت هم وخرنله
تخلیط وتشویش ایلدک وفراقکله بنی متحرک ومضطرب ایلدک
حالبوکه اول اضطرابده عقلم زائل اولدی یو بیدن مراد معشوقی

معشوقی مشتمل اولدیغندن عشق ومحبتی اظهار ویبیده
صنایع بدیعیه دن مصراع اولنک معناسنده تضاد وارددر
یعنی معشوقک قلبنک عمدن خالی وعاشقک قلبنک غم ایله خوش
ومالی اولمیدر وزلزلتنی ایله زلزال وزال میانلرنده جناس
اشتقاق وبعض الفاظی میانلرنده مراعات النظیر وارددر

یا رشیق القد قد قومت قدی فاستقم
فی الهوی وافرغ فعلبی شاغل کالشغاف غال

حرف ندانک تکراری مخاطب ایله تلذذ ایچوندر رشیق رشاقتدن
ماخوذ صفت مشبهه در انجه کوزل دیمکدر یاخود اوق آتمق
رمی معناسنه اولان رشق دن ماخوذ فعیل بمعنی مفعول در اتلمش
طوغری اوق دیمکدر بو اعم ملزومی اطلاق لازمی ارادم قبیلندن
اولوب مجازا معنای استقامت مراد اولندی بو تقدیرجه رشیق
القد مستقیم القامه معناسنه اولور قد وقامت الفاظ مترادفه
دندر قومت قوس کبی قلدک دیمکدر قدی لفظی قومت نک
مفعولیدر فی الهوی فاستقم کلمه سنه متعلقدر هوی عشق ومحبت معناسنه
وافرغ فاستقم دن زیاده معطوف در باب ثالثدن امر حاضر در ترک
ایله دمک اول دیمکدر فراغ خالی اولمق دیر بر شیئ ایله مشغوله اولمامق
وترک اینمک معناسنه در فعلبی هم اولان فا تعلیلیه یا جودا سببیه یا
در قلبی مبتدای اولدر قلب برجوهر درکه روح ایله نفسک میانده
توسط ایدوب بن آنکله متحقق اولور بوکا فواد دخی دیرلر
عقل معناسنه هم کلور ان فی ذلک لذکری لمن کان له قلب ایت
اولدیغی کبی وشبهسز خالصی معناسنه دخی کلور لکل شئ قلب وقلب القرآن
پس حدیث شریفده اولدیغی کبی وقلبه قلب سمیت تقلبندن اولدر

شاغل الاشغال مبتدا ثانیدر اشتغال شغل کلمه سنک جعیدر
غال مبتدا ثانیسنک خبریدر مبتدا ثانی مع خبره مبتدا اولک خبریدر
غال صیغه ماضیدر بغته هلاک اولدی دیمکدر معنای بیت
مانند تیر مستقیم القامه یاخود ایکی بیلی اولان محبوب سکا ندا ایدرمکه
تحقیق بنم قدمی کمان کبی قیلدک بو یله اولنجه یاری محبت وعشقده مستقیم
اول وجور وجفادن فارغ اول زیرا اشغال عشق وهوی ایله شغل ایدن
قلیم بغته هلاک اولدی بو تعلیسنک نکته سی کویا سائل رشیق الفدک
عشق ومحبته استقامتی وجور وجفادن فراغتی نجونه طلب ایدرسنک
دیدیکده ناظمده نیچه ایتمیم زیرا اشغال عشق کیشی یی هلاکدر دیو جواب
ویردی بو تقریره کوره قلب دن مراد ذکر جزء اراده کل طریق اوزره
مجازا ذات اولور وبو بیتده صنایع بدیعیه دن رشیق وقوس
میانسنده مراعات النظیر وقدک استقامتی والخنایی اعتباریله
وشغل وفراغ اعتباریله تضاد وارد بونلرده بو یله تشبیه واستعاره وارد

یا سیل الخد خد الدمع خدی فی الهوی
عبری ودق وعینی منک یا ذا الخال خال

تکرار ندانیه تلذذ ایچوندر سیل روی محبوبه حسن وملاحت ویرن
صفتدر لین معناسنه خد یاق رخ معناسنه نه کم عینه صدیقه
رضی الله عنها رسول اکرم نبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینک
رخساره پاکیزه لری وصفنده بیورمش ولو سمعوا فی مصر اوصاف خده
لما بدا لوا فی سوم یوسف من نقد لوامی زلیخا لو رأین جبینه
لآثرن بالقطع القلوب علی الایدی خدا ماضیدر جوقور ایلدی دیمکدر
الدمع خد کلمه سنک فاعلیدر دمع فتح دال وسکون میم ایله سنک جمعیدر معناسنه
خدی خدیک مفعولیدر فی الهوی خدیه متعلقدر بعضیلر فی یا معناسنه در

سنا معناسنه در دیمش عبری مبتدا در عبره فتح عین مهمله وسکون باء
موحده ایله دمعک مرادیدر ودق مبتدا سنک خبریدر ودق فتح واو
وسکون دال ایله مرة بعد اخری باریده اولان باران دیمکدر وعینی یه
مبتدا در عین چشم معناسنه منک جار ومجرور اجلیه در خال یک در
خال ثانی مبتدا سنک خبریدر خال باران اولانی سحابه دیمکدر

معنای بیت ای سیل الخد اولان محبوب سنک فراقکده سنک چشم
رخساریمی جوقور ایلدی زیرا سنک چشمک هر بار باریده اولان
باران کبیدر وای خال صاحبی اولان محبوب سنک اجلدن چشم
یاشمی سحاب کبیدر مصراع ثانی اوله دلیل واقع اولمشدر بوکا
اصطلاح بدیعیده مذهب کلامی دیرلر بعضی الفاظی میانسنده
مراعات النظیر وارد ر وایکی موضعده تشبیه وارد در

کم تشقی رقة العشاق عشاق الجوی
کم تسوق الحتف من ساق عن الخل الخال

کم استفهامیه در نه زمانه وکه دیمکدر ایکینی کم دخی بو معنایه در
تشقی باب تفعیلدن مضارع مخاطبدر ایچون رسین دیمکدر وشقی
ایکی مفعوله تعدی ایدر بری رقة العشاق وبری عشاق الجوی در
ورقه دقائق کلمه لرینک اضافتلری عامک خاصه اضافتی قبیلندندر
العشاق والجوی دخی اولان الف لام جنس وعهده محمولدر رقه
ضم راء ایله بولنک جماعت معناسنه عشاق فتح عین ایله صاری صو
فتح معناسنه جوی شدت عشق معناسنه در تسوق سواق
یسوق سوقا دن مخاطبدر سوق ایدر دیمکدر وتسوق ایکی مفعوله
تعدی ایدر بری الی واسطه سبیل وبری واسطه سز حق سبحانه تک
وسیق الذین اتقوا ربهم الی الجنة قول شریفنده اولدیغی کبی کاتبه

بمفعول ثانی حذف اولنور الحتف تسوق نک مفعولیدر حتف
فتح حا، مهمله وسکون تا، مثناة فوقیه ایله هلاک معناسنه در
من ساق تسوق یه متعلقدر ومن ابتدائیه در ساق بالدر
دیدکلریدر مؤنث سماعیدر عن الخلخال مؤخر خال کلمه سنه
متعلقدر وجمله یی ساق کلمه سنک صفتیدر خلخال مجتمع ایله
نسانک ساقلرینه کجود کلری حلقه در خال اسم فاعلدر عاری
وخالی معناسنه در معنای بیت ای محبوب نه زمانه دک
زمرهٔ عشاقه شدت عشقدن حاصل اولان صاری صولری
ایجور رسن ونه زمانه دک خلخالدن خالی اولان ساق سیمینکی
کشف واظهار دن ناشی هلاکی سوق ایدرسن وبیتده صنایع
بدیعیه دن عشاق وعشاق میانده تصحیف وجنس خط
وتقی وعشاق وبینه ساق وخلخال میانلرنده مراعات النظیر
وتقی وتسوق میانده شبه اشتقاق وخلخال لیه خال میانده جناس ناقص معروف

إنّ قلبی فی خمار حاج من سکر الهوی
فاسقنی من فیک خمرا فیه کالسلسال ساق

خمار ضم معجمه ایله سنه سکلک وألم مستی یه دیرلر که بقیهٔ سکردر
بعضلر بر حالدر که انسانه سکراندن خالنده نوشدن حاصل اولور
امر اضدن عد اولنماز دیو تعریف ایلدی ماللری بردر حاج تحتنده
خماره عاید اولان هو ایله محلا مجرور خمارک نعتیدر حاج مضطرب اولدی
دیمکدر سکر فتح ایله سکلک دیمکدر فاسقنی شرط محذوفک جوابیدر اسق
سقی دن ماخوذ امر حاضر در ایجور دیمکدر فیک حرف اولان فم
معناسنه اولوب کاف خطابه مضاف در من فیک محلا منصوب
فاسقنی نک مفعول ثانی سیدر مفعول اولی ضمیر منصوب متصلدر ومن

ومن کلمه سی ابتدائیه در فیه حرف اوج احتمال وار در بری ظرف لغو
یا خود سال یه متعلق اولدیغندن ظرف مستقر اولور وبری محذوفه
متعلق اولوب خمرا کلمه سنه صفت اولور بو ایکی وجهه کوره یا ظرفیت
یا وصفیت اوزره محلا منصوبدر وبری سال نک فاعلندن حالدر
کالسلسال یا سال یه یا محذوفه یا ظرف اولان فیه یه متعلقدر سلسال
سیکیجی صو آب خوشگوار معناسنه یعنی عذوبت وصفاسندن
ناشی حلقهٔ ولوجنده سهولتلا اولان آبک صفتیدر سال محلا منصوب
خمرا کلمه سنک صفتیدر سال ماضیدر جریان ایتدی دیمکدر معنای بیت
تحقیق قلبم عشق ومحبت سکرندن خمار وسرسامکده مضطرب اولدی
بویله اولنجه دهانکده سیکیجی صوکبی جریان ایدن شرابدن بکا ایجور
بیتده صنایع بدیعیه دن خمار ایله خمر وسلسال ایله سال ارالرنده
صنعت اشتقاق وآیکی اخیر ایله سکر میانده مراعات النظیر
وار در وبیاندن هوی استعاره مکنیه در که خمر دن کنایه در
سکر استعارهٔ تخییلیه وخمرا کالسلسال تشبیه مطلقدر وخرافیک
قولیله بیله استعاره اوزره تشبیه در حتی یتبین لکم الخیط الابیض
من الخیط الاسود من الفجر آیت جلیله سنده اولدیغی کبی

لحت من وجه جمیل جملة العشاق شاق
جد بتقبیل الیه قلب ذی الاشواق ماق

لحت قلت کماضی مخاطبدر خلاصه اولدک دیمکدر ماخذی لاح یلوح
لوحا در من وجه جمیل حرف اولان من یازائده در یا ابتدائیه در اولکنه کوره
من وجه جمیل قولی لحت حرف اولان نسبتدن تمییز اولور عز من قائل حرف
اولدیغی کبی وجه قصاص شعر واسفل فم وشحمهٔ اذنیدن ماعدا سنه دیرلر
عشاق ضم معجمه ایله عاشقک جمعیدر شاق اسم فاعلدر میل واشتیاقدن ابدیجی
دیمکدر

جد جاد یجود جودا دن امر حاضر در احث و اعطا ایله دیمکدر تقبیل
محلا منصوب جد کلمه سنک مفعولیدر تقبیل قبل نک مصدریدر
او یمک تلثیم معناسنه قلب ذی المشتاق مبتدا در تاق خبریدر
یا خود قلب ذی المشتاق تاق نک فاعلی اولوب ضرورةً تقدیم
اولنمشدر مشتاق مصدر میمی در اشتیاق معناسنه تاق ماضیدر
طلب ایتدی دیمکدر معنای بیت وجه جمیل جهتندن ظاهر
وهویدا اولدیغی بناءً علیه عاشق قلبک جمله سی کامیل و اشتیاق
ایدیجی اولدی بویله اولنجه اندره بوسه عطا ایله زیرا بوسه یی اشتیاق
صاحبی اولانک قلبی طلب ایلدی و بیتده صنایع بدیعیه دن
مشاق ایله مشتاق میانده اشتقاق وجه جمیل و تقبیل دعثی ارائه ده

یا غزالا قده فی المشی کالارماح
ریقه راح و مافی غیر ذلک الراح راح

غزال آهو معناسنه قده مبتدا در ارماح رمح کلمه سنک جمعیدر مزراق
دیمکدر یاء ماح مشی حرکتی معناسنه اولان میم دن مأخوذ ماضیدر
یورر ایکن ایکی طرفه تمایل ایلدی دیمکدر ریق کسر ایله تو کوک
بزاق معناسنه راح خمر معناسنه ایکنجیسی بو معنایه در راح
ثالث راحت معناسنه در غزال قولی تشبیه و استعاره در وجه شبه
سیاه و بادامی چشم اولمده خوبانه مشابهتلری وارد ر قده کالارماح
قولی تشبیه آخر در یا خود استعاره نک تجریدیدر ریقه راح قولی
دخی باب تشبیه دندر و مافی غیر ذلک الراح راح قولی باب اغراقدندر
معنای بیت ای مشی و رفتار ده قدی مانند ارماح ایکی طرفه
تمایل ایدن آهو ایله آهو که ریق و بزاقی خمر در و بو خمر کی غیر سنده
راحت و عافیت بولمقدر و بیتده صنایع بدیعیه دن راحلر

راحلر میانده اشتقاق و غزالدن مراد محبوب اولمغله غزال
ایله قده و ریق ایله ماح میانلرنده مراعات النظیر وارد ر

لم یزل بر ناض فی جنات عدن من جنی
من جنی بستان خدمنک کالتفاح فاح

لم یزل دائم اولور دیمکدر زیرا عدم زوالی ثبات و دوامدر
بر ناض روضه دن مأخوذ مضارع در روضه لنور دیمکدر جنات
جنة نک جمعیدر جنت بستاندر که بعضنی بعضنه ملتف کثیر الاشجار در
جنت نسمه سی ارضی اشجار ایله ستوره اولدیغی جهتله در عدن
دار الخلد معناسنه در من موصولدر جنی ماضیدر دوشردی دیمکدر
من جنی ده اولان من ماضی اولان جنی یه متعلقدر جنی صفت مشبهه در
مطلقا دوشرلمش میوه یه راح عامی ذکر خاصی مراد قبیلندندر مجازا
بوسه مراد در تفاح و تفاحه ایکیسیده المادر فاح رائحه سی طاغلدی دیمکدر
روائح طیبه ده مستعملدر معنای بیت مانند تفاح رائحه سی فیجان
ایدن سنک رخسارک بستانلنک میوه لرندن دوشرن کسنه
جنات عدنده روضه لنورا ولمدن زائل اولمیون دائم اولسون
و بیتده صنایع بدیعیه دن بر ناض و جنات و جنی و بستان
و تفاح و فاح میانلرنده مراعات النظیر وارد ر جنی کوارا سنده
تجنیس خط و صنعت اشتقاق و تفاح و فاح میانده جناس ناقص

قط ما اثر حتنی مذ بالاسی ابر حتنی
سر صبا مذ غداة الحزن ماثر الراح راح

قط ماضی منفینک ظرفیدر ما رأیت زیرا قط دیلور عدم رؤیتی
اخبار و قصه دک مستمر در دیمکدر ما اثر حتنی ده ما نافیه در اثر حتنی
باب افعالدن اولوب همزه سی سلب ایچوندر پس ما اثر حتنی نک معناسی

حزنی ازاله ایلدک دیمک اولور بعض نسخه ما افرحتنی واقع اولمشدر
بنی مشاد ایلدک دیمکدر لکن مألوفه بر دور بلاسی مؤخر ابرحتنی یه
متعلقدر باسی یا استعانت یا فی یا مع معناسنه در اسی غم و حزن
معناسنه ابرحتنی ابراح دن مأخوذ فعل ماضیدر بکار زیاده جفا
و اذا ایلدک دیمکدر سر سن مهمله نک ضمی وراء مهمله نک تشدیدی ایله
امر حاضر در مسرور ایله دیمکدر صب عاشق و مشتاق معناسنه صفت
مشبهه در عذابکی محلده ابتداء زمان ماضی معناسنه در عذا
صار معناسنه در مانع الراح ما نافیه در راح راحت معناسنه در
معرف باللام اولمیان راح ماضیدر صار معناسنه معنای بیت
ای محبوب بنی غم و حزن ایله زیاده اذا وجفا ایلدگک زمانون برو
اصلا حزنی ازاله ایلدک باری عاشق و مشتاقکی مسرور ایله زیرا غم
و حزنده اولدینی زمانده برو راحده اولدی و بیتده صنایع بدیعیه دن
اثر حتنی ایله ابرحتنی مبانیده تصحیف و طباق و لزوم مالا یلزم وارد ر
وافرحتنی واسی ارکسنده تضاد و حسن طلب و بعض الفاظده مراعات النظیر وارد ر

قد کمت الحب فی قلبی زمانا فاعدی
درّ جاری ادمعی بالسر کالمصباح بلّح

کتم کرملک اخفا معناسنه الحب کتمت نک مفعولیدر الف لامی متکلم ایله
مخاطب میانیده عهد ذهنی یه محمولدر و زمانا ظرف زمان در اما
فی قلبی نون ظرف مکان در یا خود ایکسیده کمت یه متعلقدر فاعدی
افتعالدن ماضیدر ظلم و جور ایلدی دیمکدر درّ اعدکا نک فاعلیدر
و جاری به مضاف و جاری ادمعی یه مضافدر و درّ فتح دال ایله
حقیقت لغویه سی لبن معناسنه مجاز لغوی سی کثرت معناسنه در
للّه درّ فلان دینور فلانک خیر کثیری الله الجوندر جاری اسم فاعلدر جریان

جریان ایدیجی دیمکدر ادمع فتح همزه و سکون دال و ضم میم
ایله دمع کلمه سنک جمعیدر اشک چشم معناسنه بو مرور ایتدی
بالسر مؤخر باح یه متعلقدر مصباح چراغ معناسنه در باح
ماضیدر اضداد دندر اظهار و اخفا ایتدی دیمکدر معنای بیت
تحقیق قلبمده محبوبمکی محبتی چوق زمان کزلدم آخر کار
کثرت جریان ایله جریان ایدیجی اشک چشمم ظلم و جور ایدوب سرّیجی
مصباح کبی اظهار ایلدی و بیتده صنایع بدیعیه دن کتم و باح
مبانیده تقابل و کتم و سر و ادمع و جاری مبانیده مراعات النظیر وارد ر

من یلمنی فی هوی الحور الغوانی فدعونی
ان هذا الامر لی من ربی الفتاح تاح

من الفاظ عمومدن شرطیه در یلمنی جزم ایله مجزومدر مضارع
اصلی یلومنی ایدی جزم ایچون نیمک حرکه سی حذف اولنوب التقاء ساکنین
اولدی دغیچون واوی حذف اولندی فی هوی الحور یلمنی یه متعلقدر
حور احور کلمه سنک جمعیدر ماخذی حوّر دندر چشمک سیاه و سفید بنک
زیاده لکلرینه بر لر الغوانی حورک صفتیدر غوانی غانیه نک جمعیدر
غانیه مشاطه حسنه محتاج اولمیوب حسن ذاتیسی اولانه دیرلر
بعضیلر غانیه مغنیه معناسنه در دیمشلر ناظمک دیار مجددن اولمسی واولکه
قصیده دن برو اداسی بوندن آیدیر تأمل قدعونی حرفی شرطدر
غوی ماضیدر آزدی وجفدی دیمکدر من ربی الفتاح محلا مرفوع
ان نک خبریدر تاح خبر بعد خبر در تاح ماضیدر مفرد اولدی دیمکدر
معنای بیت سیاه چشملی حسن ذاتیلری اولانلر خوبانک محبت
و عشقنده معریم که بکا لوم و ملامت ایدرسه تحقیق اولکه طریق
عشقدن بیرون اولدی زیرا تحقیق بکا شوامر یعنی بنم خوبانک

محبتی یعنی ص

۱۰

ایلدکسه حاله ایله حبت معناسنه در
اولان تنقیطی تحتنده

محبت وعشقه کرفتار اولمقلغم امری فتاح اولان ربدن مقدر
اولدی کندو اختیار ملہ دکلدر وبیتده بیانون حور استعاره
وغوانی تجرید در وصنایع بدیعیه دن مذهب کلامی یا خود حسن تعلیل ومراعات النظیر وارد در

یُخبّرنی عمّا تقاسی بأنّ حبّی الآن آن
لأنّ لنا قلباً فقاسی القلب للحلّان لان

بخبّرنی امر حاضر در بکانجات وخلاص ویرقورتاره دیمکدر اقاسی
مضارع متکلم در ماخذی مقاسات مشقت وزحمت معناسنه حبّی
ان نک اسمیدر حبّ هلاک معناسنه فرد رابیدی الآن شمدی دیمکدر
آن قرب معناسنه ماضیدر وان نک خبریدر لین کسر لام ایله امر حاضر در
لین اول دیمکدر • خذ العفو وأمر بعرف کما • امرت واعرض عن الجاهلین
فتحسن من ذوی الحاه لین • ولین فی الکلام لکل الانام • فقاسی القلب
مبتدا مقاسی تعلیلیه در قاسی اسم فاعلدر ماخذی قساوة در کوکل طاریغنه
دیر لر خلان خلیل کلمه سنک جمعیدر صدیق مخلص معناسنه لان مبتدا نک
خبریدر ولان صیغه ماضیدر ملایم اولدی دیمکدر معنای بیت
ای محبوب بکا ثقلت ویرن شدت عشقدن بنی خلائق زیرا الحقیق
الآن بنم هلاکم قریب اولدی قلبکدن بزه ملایمت ایله زیرا قاسی
القلب اولانکسنه مخلص لاتصدیقه ملایمت ایلدی سنده انک کبی
ملایمت ایله وبیتده صنایع بدیعیه دن مذهب کلامی ولین وقاسی
میانده تضاد والآن وآن میانده اشتقاق وبخبّرنی ولین
وقلباً وقاسی القلب میانلرنده مراعات النظیر وارد در

فی عراص الوصل عانی الهجر کالغدر دار
لا تزحل فالحشا من کثرة الاسفاد فار

عراص کسر عین ایله عرصه نک جمعیدر بنا اولمیان میدان فسحه اطلاق اولنور

اولنور عانی الهجر مبتدا در واضافتی ادنی ملابسه ایچوندر عانی کبی
معناسنه غدار مبالغه اسم فاعلدر وغایتی ترکیبی دیمکدر شراح بونون
مراد فلکدر دیدیلر دار مبتدا نک خبریدر دار ماضیدر دوران ایتمک
دیمکدر لاتزحل نهی حاضر در برمکانه نزمکانه سفر ایتمه دیمکدر
فالحشا فا اولانا تعلیلیه در الحشا مبتدا در حشی قارکلمه سیدر
حشا جابک درونده بطنده اولان کبد وطحال وکرش وآنلره تابع
اولنلره دیرلر ومجازاً درون وقلب معناسنه کلور سفار سفر کلیسنک
جمعیدر برمکاندن برمکانه قطع مسافه ایتمکه دیرلر فار فورانون دن
ماخوذ ماضیدر قینمدی دیمکدر مراد بیرینه خاطر وبحضور اولدی دیمکدر
معنای بیت وصلت میدانلرنده کبر فراق وهجران عاشق فلک غدار
کبی دوران ایدوب بیقرار اولدی بویله اولنجه ای عاشق فرقت دیره
محبوبه وصلت ایله بکام اولامدم چونکه زمانه ترک وملن ایدوب سفر
اختیار ایله زیرا عاشقک کوکلی کثرت اسفار سبیله بحضور وبرین اولدی
وبیتده بیانون فوران الحشا وعراص الوصل وعانی الهجر
استعاره وصنایع بدیعیه دن بعض الفاظی میانده تناسب وارد در

لم یزل تزوّر کبراً منک عنّی جانبا
لا تجبّر فالقفی من قلبه الجبار بار

تزوّر افتعال بابندن مضارع مخاطب دیوزجور رسن دیمکدر
کبراً تزوّر نک مفعولیدر کبر فخر وعظمت وتکبر معناسنه جانباً
تزوّر دن حالدر وتنوینی تنوین تمکین وحصولدر جانب طرف معناسنه در
لا تجبّر باب تفعیلدن نهی حاضر در کبر وجبر ایله دیمکدر فالقفی
اولانا تعلیلیه القفی مبتدا در بار مبتدا نک خبریدر بار بوار دن
ماخوذ ماضیدر هلاک اولدی دیمکدر معنای بیت ای محبوب سندن

صادر او لیمی کبر و فخر خجستن بن عاشقان بر طرف رو کردان اولدن
زائل اولمدک ای محبوب زینهار کبر ایله زیرا یکیت کندی قلب جبار زمن
ناشی هلاک اولدی و بیتده صنایعدن تجبر و جبار میانده
کشتاق و تزور و تکبر و جانب میانده تناسب وارد ر

مذ شددت الوسط مغترا برنار الهوی
لم ازل فی النار و الاولی بذی الزنار نار

سندت باغلدم دیمکدر الوسط شددت تنک مفعولیدر وسط
فتح واو ایله وسکون سین ایله بیل میان معناسنه مغترا شددت
اولانلر نسبتدن تمیز در مغترا غین معجمه ایله مصدر میمی در مأخذی اغترار
غفلت معناسنه بعض نسخده عین مهمله ایله معترا واقع اولمشدر
برشیئه اهتمام اوزره مشغول اولمغه دیرلر والاولی مبتدا در خبری
نار در زنار کفره تنک رهبانلری ریاضتلری و فتنده میانلرینه
بنداید کلری شیدر نار عناصر اربعه تنک بریدر آتش معناسنه
النار آخر دینار نطقت به و اللهم اغفر هذا الدرهم الجاری المراد بنهما ان
ورعا تاسک یجمع بین الهم و النار معنای بیت غفلت جهتندن
یاخود اهتمام اوزره مشغولیت جهتندن زنار عشقی میانه بنداید لدن برو
نار عشقده سوزان اولدن زائل اولمدم حال بوکه زنار بنداولانک لایقی
نار در حاصل اعتراف ایدرمکه جزای علم بنه علم جنسندندر و بیتده
محسنات معنویه دن شددت وسط و زنار میانلرینه تناسب وارد ر

تاه قلبی اذ اتاه من تباریح الجوی
ما افاق القلب من طرفة السحار حار

تاه بیتده دن ماخوذ ماضیدر متحیر اولدی یاخود کبر ایدی
دیمکدر اتاه ده اتی ماضیدر کلدی دیمکدر ماضینی قلبه عائددر تباریح

تباریح تبریح کلمه سنک جمعیدر الم و کدر معناسنه افاق افاقه دن
ماخوذ ماضیدر فور تلدی دیمکدر فاعلی القلب در جوی شدت عشق
معناسنه مرور ابتدای من طرفة السحار موخر حار کلمه سنه متعلقدر طرف
فتح طا و سکون را ایله چشم معناسنه در حار ماضیدر متحیر اولدی دیمکدر
بیتک معنای تمامی قلبه شدت عشقک الم و کدر ندن کلد کده قلبم متحیر
اولدی بوندن ماعدا اول محبوبک چشم سحاری یعنی سحابه کبی حیرت
ویرد یکندن برو یعنی مفتون ایلد یکندن برو قلبم شدت عشقک
الم و کدر ندن فور تلدی و بیتده صنایعدن تاه و اتاه میانده جناس ناقص
و تباریح ایله جوی میانده تناسب وارد ر

ذر هوی الغزلان و اخترمدح صدر ماجد
حامد قرم سری عن شعار العار عار

ذر امر حاضر در ترک ایله دیمکدر هوی الغزلان اضافتله ذر کلمه سنک
مفعولیدر غزلان غزال جمعیدر آهو معناسنه واخترذر کلمه سی اوزره
معطوفدر اخترامر حاضر و اختیار ایله دیمکدر مدح صدر اضافتله اخترذر
کلمه سنک مفعولیدر صدر تجوز اعظم الشان اولانه دیرلر ماجد کلمه سندن
آخر هبته و ارنجه واقعه اولان صفتلر صدر کلمه سنک صفات متعاقبه سیدر
ماجد شریف و عالی معناسنه و کریم معناسنه کلور حامد رحیم و سخی به
دیرلر قرم فتح قاف و سکون را مهمله ایله جلیل القدر و سید معناسنه کلور سری
بهادر و شجیع و سید معناسنه کلور شعار جسم انسانه ملاصق اولان
لباسه دیرلر اما دثار شعارک ضدیدیر معنای بیت ناظم مرحوم
تجرید طریقیله نفسنه خطاب ایدوب دیرکه ای نفس شوم صحره غزلان
و خوبانک هوی و محبتنی ترک ایله عظیم الشان و شریف و عالی و صاحب سخا
و جلیل القدر و بهادر و شجیع و لباس عبد دن عاری اولان ذات

حُسنِ تخلص

ذات سعادت سماتک مدحی اختیار ایله و بیتده صنایع بدیعیدن
حُسن تخلص وار در اصطلاح بدیعی شاعر اولانک سنه بر ممدوح جلیل
القدری ثنا و مدحت غرضیله غزل کونه نظم شروع یعنی محبوب و عاشق
حالتلری مضمونیله بسط مقال ایدوب اثنای کلامده اسلوب مرغوب
وطریق محبوب اوزره مقصدی اولانک ممدوحک مدحنه آغاز و انتقال ایتمکه دیرلر

سیّدی فی کلّ خطب سادة الافاق فاق
ایّدی فی الدین بلواه الی الفساق ساق

بو بیتده اولان صفات دنیه صدر کلمه سنک صفتیدر سیّد عظیم الشان
رئیس معناسنه خطب فتح خا معجمه وسکون طا ایله امر عظیم معناسنه در
سادة الافاق نصب ایله فاق نک مفعولیدر سادة سیّد کلمه سنک
جمعیدر عظیم معناسنه افاق جمع افق در فاق ماضیدر علا و فایق اولدی دیمکدر
ایّد قوی معناسنه صفت مشبهه در سیّد کبی دین اسلام و اطاعت معناسنه
مراد در بلواه مبتدا در خبری ساق مع متعلقه در بلوا مکروه شیئه دیرلر
انسانه اصابت ایدر فساق فاسق کلمه سنک جمعیدر امره امتثالی ترک ایدوب
طاعت حقدن خروج ایدنه دیرلر ساق ماضیدر سوق ایلدی دیمکدر
معنای بیت اول ممدوح سیّد در اولیا سیّد کدر جمیع امر عظیمده آفاقک
ساداتنه فایق اولدی یعنی اولرتبه که فرمانه انقیاد ایدرلر دینی
اسلام و طاعتده قویدر که بلوا کلمه سنک مکروهی فساقه سوق ایلدی یعنی
فساقی امر به امتثال و اطاعت اینمکه بعض مکروهی اندره سوق ایلدی
وبیتده صنایع بدیعدن سیّد و سادات میانده اشتقاق و بو نلر ایله
خطب و بلوی فساق سوق میانده تناسب و سیّد و ایّد میانده سجع متوازی وار در

فخر دین الله من جدواه فی الانعام عام
وهو من جنس المعالی کثرة الاکرام رام

فخر دین الله بنه صدر کلمه سنک صفتیدر فخر اخلاق حسنه ایله و کمالدر
من جدواه ده من زائده در جدوا مبتدا در وظرف جدواه یه متعلقدر
خبری عام کلمه سیدر مبتدا خبر یله فخر ک نعتیدر بعضلر من موصوله در
دیمش ظن اولنور که هو ضمیر واقع اولمشدر جدوی عطیه معناسنه در
انعام احسان معناسنه عام عمومدن مأخوذ اسم فاعلدر شامل معناسنه
جنس نوع وصنف وضرب وخو بر معنایه معالی معلی کلمه سنک جمعیدر
مراتب رفیعه معناسنه اما بو رام اسباب علو اراده اولندی و هو
مبتدا در رام خبریدر کثرة الاکرام نصب ایله رام نک مفعولیدر
رام رومدن مأخوذ ماضیدر طلب ایتدی دیمکدر معنای بیت
اول ممدوح الله تعالانک دینک فخریدر انک عطیه واحسانی جمیع حاجتمنده
شامل اولدی و اول ممدوح اسباب علو جمندن اولانک کثرت اکرام
ووفرت تعظیمی طلب ایتدی یعنی عطیه سی برمرتبه جوقدر که ارباب احتیاج
دنیی شامل در یعنی اندن دنی احسانی آلدیلر و بو ممدوح عندنده غیره
جوق اکرام اینمک اسباب علو نو عندندر و بیتده صنایع بدیعدن جنس
المعالی و کثرة الاکرام و رام میانلرنده مراعات النظیر وار در

نصر رایات الهدی سبّاق غایات الندی
عادل هندیّة العانی علی الغشام شامم

بو بیتده اولان صفات نبه صدر کلمه سنک صفت بعد صفتیدر
نصر مصدر مبنی للفاعلدر ناصر معناسنه نصر اعانت معناسنه در رایات
رایه کلمه سنک جمعیدر علم معناسنه هدی راه صواب ایله دلالت ایتمکدر
سباق اوزان مبالغه دندر زیاده سبقت ایدیجی دیمکدر غایات غایه کلمه سنک
جمعیدر نهایت وقصوی معناسنه ندی عطیه معناسنه عادل مأخوذ
ایکیدر بری عدل درکه مدحدر و بری عدول درکه ذمدر هندیّه

مبتدا در شام خبر یدر معدی هندی هندو منسوب سیف در کهند
دمورندن معمولدر کرک هندو یا پلوی کرک عربی موضعده یاپلسون
عالی اسم فاعلدر حد اعتدالدن تجاوز معناسنه اولان عتودن مشتقدر
غشام خاکم کلمه سنک مبالغه سیدر زیاده ظلم ایدیجی دیمکدر شام
ماضیدر سیفی غمدندن بیرون ایلدی دیمکدر ماخذی شیم در ملجی
قیلندن جقرمق و قیلمق قویمق اضداد دندر معنای بیت
اول ممدوح هدایت علملر بنک ناصر یدر و عطا و احسانک غایت و نهایتی
زیاده سبق ایدیجیدر یعنی بو مرتبه احسان ایدیجی بو قدر و بو عادلدر که
انک هندی منسوب اولان سیفی زیاده ظلم ایدیجیلردن زینهار تجاوز ایدیجیدر
وغمدندن چقدی شمدن صکره ظلم ایدنلر بو یله اولان قلیچ متحمل اولسون دیمکدر
وبیتده صنایعدن رایات و غایات میانندن سجع متوازی
و نصر و مدی و ندی میانلرنده تناسب وار در

مُوتِمِ الأبناءِ فی الغیباتِ من آبائهم
مُشفِقٍ إشفاقةَ المَوموقِ للأیتامِ تامّ

بو بیتده اولان صفات بنه صدر کلمه سنه صفات بعد صفات تدر
موتم اسم فاعلدر یتیم ایدیجی دیمکدر ماخذی ایتام مدر ابناء ابن کلمه سنک
جمعیدر هیجا حرب معناسنه آباء آب کلمه سنک جمعیدر مشفق کسر فا ایله
اشفاقدن ماخوذ اسم فاعلدر رأفت و مرحمت ایدیجی دیمکدر اشفاقه مبتدا در
الموموق نعتیدر تام خبر یدر موموق محبوب معناسنه اسم مفعولدر
محبت معناسنه اولان وق دن ماخوذ در ایتام فتح همزه ایله یتیم کلمه سنک
جمعیدر انسانده پدری و ملیانه حیوانده انامی و ملیانه دیرلر تام اسم
تمام ایدیجی دیمکدر معنای بیت اول ممدوح او غلولری بابالرندن جنک
یتیم ایدیجیدر حاصلی دشمنلری قتل ایدوب او غلولرینی یتیم ایدر و شفقت

وشفقت و مرحمت ایدیجیدر وکوزل اولا شفقت و مرحمتی
یتیملرحقنده تامدر حاصلی دوستلرینک ایتامنه شفقت ایدیجیدر
وبیتده صنایعدن ابنا و آبا و مشفق میانلرنده تناسب وار در

صَامَ للمعبودِ عن لذّاتهِ لکنّهُ
لیسَ عن قتلِ الأعادی مُخذَمِ الصّمصامِ صامّ

صام الی آخره بنه صدر کلمه سنه صفاتندندر صام صومدن ماخوذ در
صوم امساک معناسنه بو امساک دینی جمیع ما صدقدن اعم در اما
اول نهاردن آخرینه دکین امساک معناسنه اولورسه اخص در معبود
عبادته مستحق اولنه دیرلر بو راده مراد معبود بالحق اولان الله تعالیدر
لذات لذة کلمه سنک جمعیدر لذة و لذاذه و تلذذ و استلذاذ
تألمک ضدیدر اعادی اعدا کلمه سنک جمعیدر که عدو نک جمعیدر
مخذم کسر میم و سکون خا و فتح ذال معجمه بن ایله صمصام فتح صاد ایله
ایکیسی دخی سیف قاطع معناسنه در لکن صمصام مخذم دن ابلغ در
باب تفعیلدن مأخوذ در عزمی محکم ایتمک در یا خود صمصام سیف
فولنه مأخوذ در معناسی سیفی مضربندن کجوردی دیمکدر معنای
بیت اول ممدوح معبوده کندو نفسی لذتندن صوم و امساک
ایتدی لکن انک قلیجنک کسکینی دشمنلری قتلندن امساک ایدر و کلدر
وبیتده صنایعدن صام و صام و صام میانلرنده رد العجز علی الصدر
و صام و لیس صام میانلرنده تضاد صام و معبود و لذات
و اعادی و صمصام و مخذم میانلرنده مراعات النظیر وار در

ضَیغَمٌ من دأبهِ ارغامُ ضرغامِ الشّرَی
ماسِلٌ حُرَّ الی الضّربِ الطّلی والهامِ هامّ

ضیغم الی آخره بنه صدر کلمه سنه صفت بعد صفتدر و الی آخر القصیده

جمیع اسانده اولان اوصاف صدر ممدوحک وصفلرندر ضیغم
فتح ضاد معجمه ایله وضیغم بیشه ایله زنباع اسد براسده دیرلر من دابه مقدم
خبر ارغام ضرغام الشری مؤخر مبتدا در داب عادت معناسنه در
ارغام قهر وغلبه معناسنه ارغم الله تعالی انفه دیلور الله تعالی انفنی ارغامه
یعنی تراب الصاق ایلیسون دیکدر ضرغام کسر ضاد معجمه ایله اسد معناسنه
الشری فتح شین معجمه ایله یاوز دنی اوزره معطوفا ماوای اسده دیرلر لکن
قاموسده مسلمی نام محلده ارسلانجوق برطریقک اسمیدر وتهامه کثیر السباع
برجیلک اسمیدر بوسلطور در باسل شجیع وبهادر معناسنه حمین یاد شاهان
یمندن بر پادشاهک اسمیدر بوده یمنی دیمکله شهرت بولمش تعاش ابتداء انک ایچون نسج اولنمشدر طلی ضم طا ایله طلیه نک
جمعیدر کردن جید معناسنه هام هامه کله سنک جمعیدر دیه بعض
فرق سر معناسنه هام حیه مانند مأخوذ ماضیدر برشیئه کوکلی دیوب
اکار زیاده مشغول اولدی دیمکدر ۹ هام ظنی بحبه وهواه ۰ وابی القلب
ان یحب سواه ۰ معنای بیت اول ممدوح برشدید اسد درکه
سلمی نام محلده واقع ارسلانجوق طریفک اسدینه قهر وغلبه اینمکه
انک داب وعادتندر وبرشجیع یادشاه مقدرکه کردانلرک ودیه لرک
ضربه زیاده مشغول اولدی وبیننده صنایعدن اغراق ومراعات النظیر وارد در

لو رآه صاحب عن صنعة الکتاب تاب
او عراه رستم فی موضع الاذهاب هاب

لو حرف شرط در رأی رؤیه دن مشتقدر ماضیدر کوردی معناسنه
صاحبدن مراد صاحب بن عباد درکه فصاحت وبلاغت ایله شهرت
ضرب المثل اولمشدر کتاب کاتب افظنک جمعیدر کاتب علم انشاء
وکتابتده حسن ویرنه دیرلر تاب ذنبدن رجوع معناسنه اولاب توبه دن مأخوذ

مأخوذ ماضیدر وتاب جبکه سببی جزاء شرطدر عری ماضیدر ملاقی
اولدی دیمکدر رستم دن مراد شجاعت ایله مشهور اولان رستم بن زال در
ارهاب کسر همزه ایله فوقیتی تخویف معناسنه هاب ماضیدر خوف معناسنه
اولان هیب دن مأخوذ فوقرفی دیمکدر معنای بیت
اکر اول ممدوحک فصاحتی صاحب بن عباد کوریدی صنعت کتاب
اولان انشادن تائب اولوردی یاخود اول ممدوحه فوقیتی
مکانندہ یعنی جنکده رستم بن زال ملاقی اولیدی فوقرفی
بینده صنایعدن مصراعین میانده حاسه وار در خفی اولیه که
بر مصراعی بهادر لغله مدح وبر مصراعی آخر صورتله مدح اولور اکا حاسه
دیرلر صنعت وکتابت میانده تناسب وارهاب وهاب میانده ترادف وار در

یا علیماً عنده العلام ذو الارشاد شاد
زاهداً اتقواه فی دنیاه للزهاد هاد

یا بوراده ندا ایچون دکلدر البتی ممدوحک اوصاف مذکوره ایله اتصافنی
تخصیص داعلام ایچوندر کذا فی المعانی العلام مبتدا در ذو الارشاد
نعتیدر شاد خبریدر عنده شاد کلمه سنک ظرفیدر علیم وعلام اوزان
مبالغه دن زیاده عالم دیمکدر ارشاد افعال یابندن در اهتداء معناسنه
اولان رشاد ورشد دن مأخوذ در ارشاد راه مستقیمه دلالت معناسنه
شاد اسم فاعلدر علم وماللن نصب الیجی دیمکدر مأخوذی شدو در
شدو بنایی رفع ایتمک وشعری انشاد ایدرکن صوتنی رفع ایتمکه دیرلر
اما بوراده علم وماللن نصب الملق در زاهداً علیماً اوزرینه معطوفدر
ضرورة عاطف محذوفدر زاهد زهد زهده دن مأخوذدر فاعلدر
زهد نفسنی دنیایه رغبتدن صیانت وامساکدر زهد رغب کبی
بهتعالی اولمغله لکن ایکی استعمالی بری برینه متعاکسدر رغب فی الشیء

دنیلور رشیئی طلب ایلمک رغب عن الشیء دنیلور رشیئی ترک ایدوب
وشیئدن اعراض ایلمک پس زهد فی الشیء دنیلور رشیئی ترک
ایلمک وشیئدن اعراض ایلمک وزهد عن الشیء دنیلور رشیئه رغبت
ایلمک وشیئی طلب ایلمک وبو نوادر دندر بعضلر زهد شیئه رغبت
معناسنه در کرک فی ایله استعمال اولنسون وکرک عن ایله استعمال
اولنسون دیمش تقواه مبتدا درخبری مهاد درجناب رب العالمینک
خوف ایدوب عبادت وطاعته سعی بلیغ ایتمکه دیرلر بعضلر
تقوی ووزع شبهه دن اجتناب ایتمکه دیرلر دنیا ادنی دنیا ایله صه
مؤنثدر فضلی افضلک تأنیثی اولدیغی کبی مخلیه عاجله تسمیه سی
ناسه دنو دندر اولدیغی کبی زهاد زاهدلرک جمعیدر طلاب
وتجار کبی مفرد لری طالب وتاجر در مهاد هدایت ایدیجی دیمکدر
هدی دن ماخوذ اسم فاعلدر معنای سبب اول ممدوح بر دانای
کامل درکه آنک گفته صاحب الارشاد اولان زیاده عالم نصیب
ایلیجی در وبرزاهد درکه آنک دنیا سنده اولان تقواسی زهاده
هدایت ایدیجی در وبیتده جمیع الفاظ میانلرنده مراعات النظیر وارد در

یا نظام الملک یا فخر الوری یا من اذا
جاءه المستنجد المظلوم یا لالنجاد جاد

نظام برشیئدرکه شیئ آخرک حالی انکله منتظم ومتسق اولور ملک
کسر میم ایله مملوک امالک ضم میم ایله یا اسمدر سلطنت وحکومت
معناسنه یا مصدر در ولایت معناسنه فلان ملک قومه دیلور
اوزرلرینه والی اولسه دیمکدر سلطان تحتنده اولان اقلیم مجازاً
ملک ومملکت دیرلر بو راه مملوک وسلطنت معناسنه ایکیدیده
اراده اولنور فخر مصدر افتخار معناسنه بو راه اسم مفعول معناسنه درکه

درکه مفتخر به دیمکدر وری مخلوق معناسنه در بونلرک معنالری مرور
ایتدی مستنجد اسم فاعلدر اعانت طلب ایتمکی دیمکدر استنجاد دن
ماخوذ استغاثت معناسنه مظلوم ظلم دن ماخوذ اسم مفعولدر
انجاد اعانت معناسنه جاد مع متعلقه شرطک جوابیدر جاد
ماضیدر سخا ایتدی دیمکدر معنای بیت اول ممدوح سلطنت
وحکومتک یا خود مملوکک نظام وانتظامیدر ومخلوقک
فخریدر وبرذات سماحت سماتدرکه چون کندویه اعانت طلب
ایدن مظلوم کلسه اعانت ایله سخا ایتدی وبیتده مراعات
النظیر وتنسیق الصفات وارد در

اصبحت منصورة رایات دین المصطفی
منه وسهدی جهادا من الی الالحاد جاد

اصبحت افعال ناقصه دندر صارت وکانت معناسنه اصلی اصباح
ماخوذ در اصباح وقت بکره وصباحه دخول ایتمکدر وفاعلک
ضمیر صاحبی ولمقلعنه دیرلر پس بیتده معنای ثانی مراد در منصورة
اصبحت کلمه سنک خبریدر ورایات اسمیدر اخبار ناقصه نک
اسماسی اوزرینه تقدیمک جوازی کتب نحوده مسطور در ومنصورة
نصرون ماخوذدر رایات رایه جمیدر علم معناسنه مرور
ایتدی منه ده اولان من سببیه در بو تقدیرجه مصراع اولک صرف اولنور
وکندی معناسنه کوره مصراع ثانی یه صرف اولنور بو مقوله شی ضرورتده
جائزدر سهدی استفعالدن ماضیدر هلاکی طلب ایتدی دیمکدر
وسینی طلب معناسنه جهاد عدو ایله جنگ ایتمکه دیرلر وجهاداً
لفظنک نصبی ظرفیت اوزره در بعضلر سهدی نک فاعلنه
حالدر دیمش بعض نسخده جهارا ایله واقع اولمشدر جهار

ومجاهره ظهور معناسنه در الحاد دین حقدن باطله دونکه دیرلر
الحد فی دین الله تعالی دینلور دین حقدن عدول ایتمه والحد الرجل
دینلور ظلم ایتمه حاد حید ودوه دن مأخوذ ماضیدر میل وعدول
ابتدی دیمکدر معنای ثالث حضرت مصطفی علیه الصلوة والتحایا نک
دینی عالمگیری اول ممدوح سبیله منصور اولدی والحاد میل ورجوع
ایدنلر سنه اول ممدوحه جنکده یاخود مجاهره یاخود جنکده اولدیغی حالده
هلاکی طلب ابتدی وبیتده صنایعدن جهاد والحاد میاننده
تضاد ونظم ورایات ودین ومصطفی میاننده تناسب وارد

شانئک اصفادک من والاه بن آلانه

واعتدی شانئه فی الاغلال والاصفاد فاد

شانئه مبتدا در شان امر وحال معناسنه در حتی کل یوم هوفی
فصل کریمی بونلر اول اولانلر شبهه مغایر امر جدیده ودر جوهریه ایدیلر
اصفادک من مبتدا نک خبریدر اصفاد کسر همزه ایله مصدر در جامع
وعطا ایتمکدر والاه مولاه دن مأخوذ ماضیدر مولاه علیه تتابع
معناسنه ومصادفه وتوجه معناسنه در کلور بیتده مراد مصافات
ومصادفه معناسیدر الا الاه یاخود الی کلمه لرینک جمعیدر
نعت معناسنه اعتدی صار معناسنه در اصلی صیاحه داخل
اولدی دیمک ابدی شانیه اعتدی نک ضمیر شانیه هم فاعلدر
عیسلیجی دیمکدر فی الاغلال مع ما عطف علیه اعتدی نک خبریدر
اغلال فتح همزه ایله اصبوک کردانه قوشیلان زنجیر لر دیمکدر
مفردی فتح غین ایله غل در غل سلسله وزنجیر معناسنه درکه
سعادتلو سخطلری قتنده جید اسارتی یه وضع اولنور اصفاد
فتح همزه ایله ایاغه قوشیلان بوقاغولر در مفردی صفد در اداهم وقید

وقید معناسنه بعضلر صفد مطلقا قید در دیمش فاد
قیدون مأخوذ ماضیدر مادات معناسنه معنای ثالث
اول ممدوحک حال وشانی کندو وعسکرینک مصادفه ومصافات
ابتدیکی کمسه یه احد ایتمکدر واول ممدوح عیسلیجی اولانلر
زنجیرلرم وبوقغولرم اولورا ولدی حاصلی دوستلرینه انعام واحسان
ودشمنلرینی اهلاک والقای خذلان ایدر دیمکدر وبیتده
صنایعدن شانه وشانیه میاننده شبه اشتقاق والی
وشانی ارادسنده تضاد اصفاد واصفاد میاننده تحریف
وجناس ناقص واغلال واصفاد میاننده مراعات النظیر وارد

یرعد الاطواد بالایعاد حتی انه
لو رأته ما اعتدت من هول ذا الایعاد

یرعد ارعاد دن مأخوذ مضارع عدر فور فور دیمکدر ارعاد
شیئی مرتعد ومتزلزل قیلمق دیرلر تهدید معناسنه وسمانک
رعد صاعقی اولسنه دیرلر ارعد القوم دینلور رعد اصابت
ایلسه وارعد الرجل دینلور رجلی رعد اخذ ایلسه ترکیب
تحریکه دلالت ایدر الاطواد نصب ایله یرعد نک مفعولیدر
اطواد طود لفظنک جمعیدر جبل معناسنه ایعاد تورلو تهدید انذار
وتخویف معناسنه وعید دن مأخوذ افعالدر وبونلرشرح استعمال
اولنورلر وعد ووعده خیر ده استعمال اولنورلر کبی حتی انتهای
غایته وضع اولنمش کلمه در لو حرف شرطدر رأت ماضیدر رؤیت
ایلدی دیمکدر ما اعتدت جمله سی شرطک جوابیدر اعتدت اعتداد دن
مأخوذ ماضیدر ظلم ایلدی دیمکدر هول فتح هاء وسکون واو ایله
خوف معناسنه ذا اسم اشارتدر عاد هود نبی علیه السلام نک

معنای بیت اول ممدوحک مهابتی برمرتبه در که انسانی دکل
جبالی قور قتمقله قور قودر حتی تحقیق اول ممدوح اکرانی قوم
عادکوریدی بوقور قتمقلفکه هولندن ظلم ایتمز ایدی بلکه اطاعت
ایدر لوایدی وبیتده صنایعدن ارعاد وایعاد میانده مراعات النظیر وحتی دن مستفاد اغراق وارد در

منه فی نادی الاعادی طارق الآجال جال
مالهم مذ راعهم فی شدة الاوجال جال

نادی جمعیتکاه ومحفل معنا طارق طروق دن مأخوذ اسم فاعلدر
طروق کیجه ایله کلکدر آجال اجل لفظنک جمعیدر وقت جانکه غایتدر
موته اطلاقی آخر عمر اولدیغی جهتدندر جال جولان دن مأخوذ مانعیدر
دوران طریقی اوزره حرکت ونهضت ایلدی دیکدر مالهم
مانافیه در لیس معناسنه راع ماضیدر رهول وتخویف وشدت
معناسنه اولان رَوْع دن مشتقدر قورقوتدی دیکدر فی شدة الاوجال
راعهم کلمه سنک ظرفیدر اوجال وجل لفظنک جمعیدر قورقوخوف معناسنه
جال کلمه سنده احتمالاً وار در اولکسی عقل ورأی معناسنه اسم جامد
یاخود برکب جانب وطرفی معناسنه وبو معنالرده حقیقت در
یاخود برنده حقیقت آخرده مجاز در ایکنجیسی جولان دن مشتق اسم فاعلدر
جول اختیار معناسنه بو تقدیرجه سناکی کبی مقلوب اولوب عینی لامنه
لای عینه قلب وقاضی کبی اعلال اولنمشدر اوچنجیسی جلادن
مأخوذ اسم فاعلدر جلا یاصیقل یاکشف الحزن معناسنه در یاخود
تقریر العین معناسنه در وبو معانینک هیچ بری مراد اولمامشدر معنای
بیت اول ممدوحک طرفندن دشمنلرک جمعیتکاهنده کیجه کلان
اجللر جولانی ایدن ودشمنلری زیاده قورقوتوب ایچنده قورقوتمیوب بردر

برد انلر عقل ورأی بوقدر یاخود برجانبه فرار بوقدر یاخود
اختیار بوقدر یعنی اختیاری اولمیوب نه یاپاجغلرینی بیلمز در یاخود
حزنلرینی کشف بوقدر یاخود عیشلری قرره ومسروره دکلدر
وبیتده صنایعدن اوجال ایله اجال میانده اشتقاق وبعضی النسخه میانده تناسب

مقسطٍ اضحی ومنه منهل الانصاف صاف
ماهر امسی علی الاعداء باللاجاف جاف

مقسطٍ کسر ایله صدر کلمه سنک صفتیدر مقسط عادل معناسنه
اسم فاعلدر ماخوذ اقساط در معدلت معناسنه اضحی نک اسمی
صدره راجعدر اضحی صار معناسنه یاخود وقت بمنحوه یه دخول
ایلدی دیکدر ومنه مقدم ضمیر منهل حوض معناسنه در مورد
ومشرع دخی بو معنایه در انصاف قول وعلده عدل معناسنه
صاف خالص معناسنه صفادن ماخوذ اسم فاعلدر ماهر غالب معناسنه
امسی صار معناسنه اضحی نک ضمیدر علی الاعداء جاف کلمه سنه
متعلقدر اجاف شیبنی کیدرمک وبرکسنه نک اوزرینه آشی
مقصدیله اتیکه دیرلر اَجَفَ به دیلور آنی خراب ایتدی دیکدر معنای
اصلیسک غیری بوراده صالح اولور جاف جیفه دن ماخوذ اسم فاعلدر
میل ایدیجی دیکدر معنای بیت اول ممدوح برعادلدرکه
انصاف حوضی اندن اولیجی اولدیغی حالده صافی اولدی وبرماهردرکه
دشمنلر اورزه کیدرمک ایله یعنی روی زمیندن وجودلرینی انعدام
ایلکله میل ایلدی وبیتده صنایعدن اضحی وامسی انصاف وجاف
وجاف میانلرنده تضاد وبیاندن منهل الانصافده استعاره وارد در

سادَ والحادُ منه فی الخطاط دائم
ان علیاه لهم کالزعزع النصاف ساف

اعدا عدو کلمه سنک جمعیدر دشمن معناسنه

ساد ماضیدر شریف دعا اولدی دیمکدر الحساد مبتدادر
حساد حاسد لفظنک جمعیدر حسد فتحتین ایله محسود علیهک
نعمتنک زوالنی تمنی ایلمکدر بعضلر غیرک نعمتنک زوالنی وکندویه
حصولنی تمنی ایتمکه دیرلر جهو تعریف ایلدی اولکه تعریف اعمدر
زیرا کمنده یه حصولی قیدینی ترک ایلدی منه مبتدانک خبریدر فی
فی الخطاط خبر بعد خبردر الخطاط ارتفاعک صندیدر الحقلق
دیمکدر دائم الخطاط نعتیدر دائم دوام ودیمومه دن
ماخوذ اسم فاعلدر باقی ومستمر معناسنه علیاه ان نک ایکیدر
علیا ضم عین مهمله وقصر ایله علو معناسنه کذا فی القاموس اما
شراح مرتفع ومشرف اولانه مکان بعید معناسنه دیدیلر
زعزع ریاحدن شدید الهبوب اولکاریدر رکه اشیایی تحریک
واشجاری قلع ایده نسناف اوزان مبالغه دن ریاح قویبارمق
قالع معناسنه ماخوذدی نسف درقویبارمق قلع معناسنه ساف
ان نک خبریدر سفی دن ماخوذ اسم فاعلدر نوزیدوب صاویرمکی دیمکدر
سفت الریح التراب دیلور ریح نزایکیدر معنای بنت
اول ممدوح شریف وعافی اولدیکه اندن حساد ابدی الخطاط
والخفاضده اولنجیدر تحقیق اول ممدوح حک بیو کلکی حساد دن
نوزیدوب صاویرمکی زیاح نوز قویبران شدتلو روزکار کیبدیر
بویله اولنجه اکا حساد حسد لرندن ضرر اصابت ایتمز دیمک استه
دبیتده صنایعدن الخطاط ایله علیادن مستفاد اولکه ارتفاع
مبانده تضاد زعزع ونساف وساف مبانده تناسب واردر

لم یزل بعطی لعافه نائله او طائره
آثر التقدیم والتاخیر فی الاسعاف عاف

بعض

بعض نسخده یعطی برینه یقضی واقع اولمشدر قضا جانبی
ادا وایفا ایتمکه دیرلر لعافه یعطی نک مفعول اولیدر
لام تاکید ایچوندر عافی اسم فاعلدر احسن طلب ایدیجی
دیمکدر نائله رفع ایله یعطی نک فاعلیدر ضمیری ممدوحه
عائددر ونائله دن مجازاً مراد ممدوحک مطلبخیدر دیدیلر
او طائره نصب ایله یعطی نک مفعول ثانیسیدر ضمیری
عافه کلمه شعائد در او طائره طر لفظنک جمعیدر حاجت معناسنه
آثر ماضیدر اختیار ایلدی دیمکدر مستتری ممدوحه عائددر التقدیم
نصب ایله آثر نک مفعولیدر اما والتاخیر عافه فعلنک مفعولیدر
تقدیری وعافه التاخیر فی الاسعاف دیمکدر فی الاسعاف
موخر عافه یه متعلقدر اسعاف حاجت بنور مکدر المجاز والنجاح
وفی بو معنایه در عافه ماضیدر کریه کوردی دیمکدر عافه الطعام
دینلور طعامی کریه کوردی دیمکدر معنای بیت اول ممدوح
برکیمسه رکه انک ناری بعض طلبی عطا خواه اولنلرک حاصلریني
دائما اعطا ایدر اولدی یاخود قضا وادا ایدر اولدی واول
ممدوح اولجه حاجت بنور مکی اختیار ایلدی وحاجت بنور مکده
تاخیری کریه کوردی دبیتده صنایعدن آثر وعافه وتقدیم وتاخیر
مبانده تضاد بعطی وعافی واو طائر مبانده مراعات النظیر واردر

سحب اقطار السما لو لم تکن ماضرّها
للورق تو کاف عادی کفه الو کاف کاف

سحب مبتدادر واقطار السما یه مضافدر سحب سحابک جمعیدر
واقطار قطرک جمعیدر طرف وجانب وناحیه معناسنه در لو
حرف شرطدر ماضرّها نافیه در ضر ماضیدر اذ تعلیلیه در

ضرورةً موخر صح

واقطاره مضاف صح

مابعد نده اولان جمله علتی اولوب شرطک جوابیدر للوری مؤخر
کاف کلمه سنه متعلقدر وری مخلوق معناسنه توکاف عادی کفه
حوتی مبتدا در نوکاف فتح تا، مثناتِ فوقیه ایله وسکون واو ایله مصدر در
وکف البیت دینلور بیت طاملدی دیمکدر عادی صباح دفتنده
جمع الاصحابه دیرلر الوکاف کفه نک تصغیدر وکاف فتح واو
وتشدید کاف ایله اوزان مبالغه دن زیاده طاملیجی دیمکدر
کاف مبتدانک خبریدر کاف کفایه دن ماخوذ اسم فاعلدر معناسی
بیت سمانک اطرافلری سحابلری املم حضرتلری زیرا مخلوقه
اول ممدوحک زیاده طاملیجی مانند سحاب اولمغله کفتک طاملمغلی
کافیدر وبیده صنایعدن مراعات النظیر واشتقاق واغراق ومذهب کلامی وارد در

دَوْمٌ عَلَى رَغْمِ الْعِدَى دَائِمٌ بِسُعُودِ الْعِيدِ فِي
دَوْلَةٍ غَرَّاءَ فِيهَا أَدُومُ الْأَلْطَافِ طَافُ

دوم ثبات معناسنه اولکی دوام دن ماخوذ امر حاضر دائم دوام
اولدیمکدر دائم ساکن وراکد معناسنه کلورسنه که لایبیوتن
احدکم فی الماء الدائم حدیث شریفنده الدائم الساکن ایله تفسیر
اولندی رغم مذلت وقهر معناسنه رغم انف قلان دینلور
ذلیل اولدی وحالا مذکتی اوزرینه در دیمکدر عدی کم عین ایله
اعدا معناسنه جمدر وارخ تاء مثناتِ فوقیه ایله افتعالدن امر در
شاد ومسرور اول دیمکدر بعض نسخده وارخ بالیاء واقع اولمشدر
ربخ دن ماخوذ در راس مال اوزرینه زیاده به دیرلر بونک
صدی خسران در عود رجوع معناسنه در عید انکی معنایه در بری
لغو بدر که غم وعشق وغیرلرینه دن لکا اعتیاد ایدن رشید وبری
عرفیدر که بیان الناس مشهور در بوم انکی در بری شوالک ابتدا کونی

ابتدا کونی وبری ذی الحجه نک اونجی کونیدر دولت بختک
برحده وارمسیدر که ایام انک اوزرینه دوران ایده وعوفده
دولت اموال ومناصبک حصولنه اطلاق اولنور که ایام
اصحابنک مراد نجه دوران ایدر غرا اغرک مؤنثیدر هر شیئک
عبیدن عاری اولانه دیرلر وعزیز معناسنه استعمال اولنور
اودوم الالطاف جمله سی محلا جر ورد وله کلمه سنک صفت ثانیه سیدر
اودوم اسم تفضیلدر دائم بدوم دن ماخوذ در الطاف لطف لفظنک
جمعیدر ولطف رفق وملایمت واسباب بخانه الله تعالیدن
توفیقدر طاف طواف دن ماخوذ ماضیدر دوران ایتدی دیمکدر
معنای بیت ای ممدوح دشمنلرک قهری اوزره دائم
اول واودوم الطاف کندنده طواف ایدن دولت غرا
عبدک رجوعیله مسرور اول بیتده معانیدن غیبتدن خطابه
التفات وارد در الحمد لرب العالمین ایاک نعبد وایاک نستعین
اولدیغی مکمو صنایعدن عود وعید مبانیده اشتقاق رغم العدی
وارخ مبانیده تضاد ولطف ودولت غرا میانیده تناسب
وارد در وحاجتیدن حسن سؤال وتأیید ایله وتهنیه وقصیده
عیدیه اولدیغی تصریح وارد در بعض شراح بو قصیده یی
رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حقنده
نعت ظنیله بغیر مناسبة تعسف ایله شرح ایتمش غالبا
علم بدیعده مبالغه نک افسامندن غافل اولوب توجیهنک
طرز یقینی بولامدیغندن نعت صورتنده شرح ایتمش اولمله

تم هذا الشرح فی لیلة الجمعة من الیوم العشرین من شوال المکرم
سنة ثلث وثمانین ومائة والف وکانت مدة التسوید یومًا وبعض لیلة

٤٧٦٦

شرح حصيدة طرطوشي
للعصام الدين

٤٧٦٦
١١٦

٤٧٦٦
١١٦

T
713